

Υπόθεση C-41/22

Αίτηση προδικαστικής αποφάσεως

Ημερομηνία κατάθεσης:

18 Ιανουαρίου 2022

Αιτούν δικαστήριο:

Landgericht Erfurt (Γερμανία)

Ημερομηνία της αποφάσεως του αιτούντος δικαστηρίου:

13 Ιανουαρίου 2022

Ενάγων:

XXX

Εναγομένη:

Helvetia schweizerische Lebensversicherungs-AG

Landgericht Erfurt (πρωτοδικείο Ερφούρτης, Γερμανία)

[παραλειπόμενα]

Διάταξη

περί υποβολής αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως ενώπιον του

Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Στη διαφορά

XXX

—ενάγων—

[παραλειπόμενα]

κατά

Helvetia schweizerische Lebensversicherungs-AG [παραλειπόμενα]

–εναγομένη–

[παραλειπόμενα]

με αντικείμενο την αναδρομική λύση της σύμβασης μετά την υπαναχώρηση από σύμβαση ασφάλισης ζωής/σύνταξης.

το όγδοο τμήμα αστικών διαφορών του Landgericht Erfurt (πρωτοδικείου Ερφούρτης, Γερμανία) [παραλειπόμενα] εξέδωσε στις 13.1.2022

την ακόλουθη διάταξη:

I. Αναστέλλει τη διαδικασία.

II. Υποβάλλει στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ τα ακόλουθα ερωτήματα σχετικά με την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης:

1. Αντιβαίνει στο δίκαιο της Ένωσης και ειδικότερα στο άρθρο 15, παράγραφος 1, της δεύτερης οδηγίας σχετικά με την ασφάλεια ζωής, στο άρθρο 31 της τρίτης οδηγίας σχετικά με την ασφάλεια ζωής και στο άρθρο 35, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/83, ενδεχομένως σε συνδυασμό με το άρθρο 38 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εθνική ρύθμιση ή νομολογία σύμφωνα με τις οποίες ο αντισυμβαλλόμενος –κατόπιν νόμιμης άσκησης του δικαιώματός του υπαναχώρησης– φέρει το βάρος επίκλησης και απόδειξης σχετικά με τον υπολογισμό των ωφελημάτων τα οποία άντλησε η ίδια η ασφαλιστική εταιρία; Στην περίπτωση κατά την οποία ο εν λόγω τρόπος κατανομής του βάρους επίκλησης και απόδειξης κριθεί επιτρεπτός, απαιτεί το δίκαιο της Ένωσης, ιδίως δε η αρχή της αποτελεσματικότητας, από τον αντισυμβαλλόμενο να έχει, ως αντιστάθμισμα, το δικαίωμα να ζητήσει πληροφορίες από τον ασφαλιστή ή να δικαιούται άλλων διευκολύνσεων προκειμένου να έχει τη δυνατότητα να προβάλει τα δικαιώματά του;

2. Απαγορεύεται στον ασφαλιστή, ο οποίος είτε δεν ενημέρωσε τον αντισυμβαλλόμενο είτε τον ενημέρωσε ανακριβώς σχετικά με το δικαίωμά του υπαναχώρησης, να αντιτάσσει στα δικαιώματα του αντισυμβαλλομένου που απορρέουν εξ αυτού του γεγονότος, όπως ιδίως στο δικαίωμα υπαναχώρησης, την ένσταση αποδυνάμωσης ή καταχρηστικής άσκησης δικαιώματος ή παρέλευσης της αποσβεστικής προθεσμίας;

3. Απαγορεύεται στον ασφαλιστή, ο οποίος είτε δεν παρέσχε στον αντισυμβαλλόμενο πληροφορίες οι οποίες αφορούν καταναλωτές είτε παρέσχε σε αυτόν μόνον ελλιπείς ή ανακριβείς πληροφορίες, να αντιτάσσει στα δικαιώματα του αντισυμβαλλομένου που απορρέουν εξ αυτού του γεγονότος, όπως ιδίως στο δικαίωμα υπαναχώρησης, την ένσταση αποδυνάμωσης ή καταχρηστικής άσκησης δικαιώματος ή παρέλευσης της αποσβεστικής προθεσμίας;

A. Τα πραγματικά περιστατικά και η διαφορά της κύριας δίκης

Οι διάδικοι –ο αντισυμβαλλόμενος και ο ασφαλιστής– διαφωνούν ως προς την αναδρομική λύση του συνόλου της ασφαλιστικής σύμβασης που συνήφθη με το λεγόμενο σύστημα της υποβολής αίτησης.

Κατά το έτος 2008, ο ενάγων συνήψε με την εναγομένη ασφαλιστική εταιρία σύμβαση ασφάλισης σύνταξης συνδεδεμένη με επενδυτικά κεφάλαια. Κατά την υποβολή της αίτησης, χορηγήθηκαν σε αυτόν πληροφορίες οι οποίες αφορούν καταναλωτές. Οι λεπτομέρειες αμφισβητούνται.

Ο ενάγων προέβη σε δήλωση υπαναχώρησης κατά το έτος 2020 σύμφωνα με την παλαιά διατύπωση του άρθρου 8 του Gesetz über den Versicherungsvertrag (γερμανικού νόμου περί ασφαλιστικών συμβάσεων, στο εξής: VVG). Επικαλείται ότι η ενημέρωση σχετικά με το δικαίωμα υπαναχώρησης ήταν ανακριβής ως προς τον τύπο και το περιεχόμενό της. Επιπλέον, στηρίζει την υπαναχώρησή του στο γεγονός ότι οι αναγκαίες πληροφορίες οι οποίες αφορούν καταναλωτές έλειπαν ή δεν ήταν πλήρεις.

Ο ενάγων ζητεί –βάσει αδικαιολογήτου πλουτισμού– κατ' ουσίαν την επιστροφή των ασφαλίσεων που καταβλήθηκαν εν τω μεταξύ, καθώς και την απόδοση των ωφελημάτων που ο ασφαλιστής άντλησε και επέτυχε από τις εισφορές του. Προκειμένου να υπολογισθεί η αποζημίωση χρήσης, ο ενάγων ζητεί την παροχή λεπτομερειών από την εναγομένη, για παράδειγμα σχετικά με την κατανομή των καταβληθέντων εκ μέρους του ασφαλιστή σε χωριστές κατηγορίες, όπως σχετικά με τα έξοδα διαχείρισης, τα έξοδα σύναψης της σύμβασης, το κόστος ανάληψης κινδύνου ή το ποσό της αποταμίευσης, ή σχετικά με τη συγκεκριμένη χρησιμοποίηση των ασφαλίσεων.

Η εναγομένη ασφαλιστική εταιρία επικαλείται τόσο το νομότυπο της ενημέρωσης σχετικά με το δικαίωμα υπαναχώρησης όσο και την παροχή του συνόλου των ουσιωδών πληροφοριών οι οποίες αφορούν καταναλωτές. Αρνείται στο σύνολό τους τα προβαλλόμενα από τον ενάγοντα δικαιώματα παροχής πληροφοριών. Κατά τα λοιπά, η ασφαλιστική εταιρία επικαλείται αποδυνάμωση ή καταχρηστική άσκηση δικαιώματος κατά την έννοια του άρθρου 242 του Bürgerliches Gesetzbuch (γερμανικού αστικού κώδικα, στο εξής: BGB). Ισχυρίζεται ότι η σύμβαση εκτελούνταν επί δώδεκα χρόνια χωρίς παράπονα. Κατά την εναγομένη, η ασφάλεια δικαίου πρέπει να αποκατασταθεί μετά την πάροδο δέκα ετών το αργότερο. Συναφώς, σύμφωνα με το γερμανικό δίκαιο, ακόμη και σε περίπτωση ακύρωσης λόγω απάτης, προβλέπεται –ανεξάρτητα από την ύπαρξη γνώσης– προθεσμία δέκα ετών.

Οι διάδικοι διαφωνούν σχετικά με το κατά πόσον η πρόσφατη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με την αποδυνάμωση και την καταχρηστική άσκηση δικαιώματος σε περίπτωση υπαναχώρησης από συμβάσεις καταναλωτικών δανείων μπορεί να τύχει εφαρμογής στο ασφαλιστικό δίκαιο.

B. Νομικό πλαίσιο

Οι διατάξεις του γερμανικού δικαίου που είναι κρίσιμες για την επίλυση της διαφοράς και ίσχυαν κατά τη σύναψη της σύμβασης είναι οι ακόλουθες:

Άρθρο 8 του Gesetz über den Versicherungsvertrag (γερμανικού νόμου περί ασφαλιστικών συμβάσεων, στο εξής: VVG), παλαιά διατύπωση

(1) Ο αντισυμβαλλόμενος μπορεί να υπαναχωρήσει από τη σύμβαση εντός δύο εβδομάδων. Η υπαναχώρηση δηλώνεται γραπτώς στον ασφαλιστή και δεν απαιτείται να είναι αιτιολογημένη· η έγκαιρη υποβολή αρκεί για την τήρηση της προθεσμίας.

(2) Η προθεσμία υπαναχώρησης αρχίζει να τρέχει από τη στιγμή κατά την οποία ο αντισυμβαλλόμενος παρέλαβε τα ακόλουθα έγγραφα σε έντυπη μορφή:

1. το ασφαλιστήριο συμβόλαιο και τους συμβατικούς όρους, συμπεριλαμβανομένων των γενικών όρων ασφάλισης, καθώς και τις συμπληρωματικές πληροφορίες που αναφέρονται στο άρθρο 7, παράγραφοι 1 και 2, και

2. σαφή ενημέρωση σχετικά με το δικαίωμα υπαναχώρησης και τις έννομες συνέπειες της υπαναχώρησης, η οποία καθιστά σαφή στον αντισυμβαλλόμενο τα δικαιώματά του ανάλογα με τα χαρακτηριστικά του χρησιμοποιούμενου μέσου επικοινωνίας και η οποία περιέχει το όνομα και τη διεύθυνση του προσώπου προς το οποίο η δήλωση υπαναχώρησης είναι απευθυντέα, καθώς και μνεία της έναρξης της προθεσμίας και των ρυθμίσεων της παραγράφου 1, δεύτερο εδάφιο.

Η ενημέρωση αυτή πληροί τις απαιτήσεις του πρώτου εδαφίου, σημείο 2, όταν χρησιμοποιείται το υπόδειγμα που έχει συνταχθεί από το Bundesministerium der Justiz (Ομοσπονδιακό Υπουργείο Δικαιοσύνης) δυνάμει κανονιστικής απόφασης σύμφωνα με την παράγραφο 5. Η απόδειξη της παραλαβής των εγγράφων, σύμφωνα με το πρώτο εδάφιο, βαρύνει τον ασφαλιστή.

Άρθρο 242 του Bürgerliches Gesetzbuch (γερμανικού αστικού κώδικα, στο εξής: BGB), «Καλόπιστη εκτέλεση»

Ο οφειλέτης υποχρεούται να προβεί στην παροχή όπως το απαιτεί η καλή πίστη, λαμβανομένων υπόψη των συναλλακτικών ηθών.

Γ. Λυσιτέλεια και πλαίσιο υποβολής των προδικαστικών ερωτημάτων

Στο επίκεντρο της παρούσας αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως βρίσκεται το ζήτημα αν και σε ποιον βαθμό οι εθνικοί κανόνες ή η εθνική νομολογία –law in books und law in action– μπορούν να εμποδίσουν ή να ματαιώσουν την άσκηση και την αναγνώριση δικαιωμάτων του αντισυμβαλλομένου ή αν ο αντισυμβαλλόμενος έχει, στο πλαίσιο της διεκδίκησης των δικαιωμάτων του, το

δικαίωμα να ζητήσει πληροφορίες ή άλλες διευκολύνσεις από τον ασφαλιστή. Ειδικότερα, πρέπει να αποσαφηνισθούν τα όρια που μπορούν να επιβληθούν στην άσκηση των δικαιωμάτων του καταναλωτή στο πλαίσιο του ασφαλιστικού δικαίου. Μπορεί ασφαλιστική εταιρία να προβάλλει ένσταση αποδυνάμωσης ή καταχρηστικής άσκησης δικαιώματος ή παρέλευσης της αποσβεστικής προθεσμίας, ακόμη και αν η ενημέρωση σχετικά με το δικαίωμα υπαναχώρησης ήταν ανακριβής ή αν έλειπαν αναγκαίες πληροφορίες οι οποίες αφορούν καταναλωτές;

Όσον αφορά τη διαφωνία των διαδίκων συγκεκριμένα περί του αν η ενημέρωση σχετικά με το δικαίωμα υπαναχώρησης ήταν νόμιμη ως προς τον τύπο και το περιεχόμενό της ή κατά πόσον παρασχέθηκαν όλες οι αναγκαίες πληροφορίες οι οποίες αφορούν καταναλωτές, τα ειδικά αυτά ζητήματα δεν αποτελούν αντικείμενο της παραπομπής προς το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Συγκεκριμένα, δεν πρόκειται προεχόντως για ζήτημα ερμηνείας (interpretation), αλλά αντιθέτως για την απλή εφαρμογή του ισχύοντος δικαίου η οποία εναπόκειται στα εθνικά δικαστήρια, ως δικαστήρια της Ένωσης (application). Εν προκειμένω, υπάρχει ήδη κατατοπιστική νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς και του Bundesgerichtshof (Ανωτάτου Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου, Γερμανία), ώστε τα ζητήματα αυτά να μπορούν να αποσαφηνισθούν από τα ανώτερα δικαστήρια (βλ., παραδείγματος χάριν, ΔΕΕ, απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2019, C-355/18 έως C-357/18 και C-479/18, ECLI:EU:C:2019:1123· βλ. περαιτέρω τις αναλυτικές προτάσεις του γενικού εισαγγελέα M. Bobek, της 2ας Σεπτεμβρίου 2021, C-143/20 και C-213/20, ECLI:EU:C:2021:687).

1. Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

Κατ' αρχάς, ανακύπτει το κρίσιμο ζήτημα αν και σε ποιο μέτρο ο καταναλωτής φέρει το **βάρος επίκλησης και απόδειξης** προκειμένου να επιτύχει διά της δικαστικής οδού την ικανοποίηση της νόμιμης αξίωσής του για αναδρομική λύση ανενεργούς ασφαλιστικής σύμβασης. Όσον αφορά τα ωφελήματα που η ασφαλιστική εταιρία έχει πράγματι αντλήσει από τα καταβληθέντα ασφάλιστρα, έχει ο καταναλωτής ενδεχομένως **το δικαίωμα να ζητήσει πληροφορίες από τον ασφαλιστή**;

α) Στον τομέα της ασφάλειας ζωής, δεν υπήρξε πλήρης εναρμόνιση. Επομένως, εναπόκειται στα κράτη μέλη να καθορίσουν την έκταση και τα όρια των δικαιωμάτων του αντισυμβαλλομένου μετά από έγκυρη υπαναχώρηση. Συναφώς, οφείλουν να τηρούν τις αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας.

Σύμφωνα με το γερμανικό δίκαιο, ο αντισυμβαλλόμενος έχει δικαίωμα στην απόδοση των καταβληθέντων ασφαλίσεων, αφαιρουμένου ενός μικρού ποσοστού συμμετοχής στον κίνδυνο, καθώς και δικαίωμα στην απόδοση των

ωφελημάτων. Ως εκ τούτου, ο ασφαλιστής ο οποίος διαχειριζόταν τα χρήματα του αντισυμβαλλομένου πρέπει να αποδώσει τα κέρδη.

Αυτό είναι επιτρεπτό σύμφωνα με το δίκαιο της Ένωσης αντιθέτως προς αυτό το οποίο συμβαίνει μετά την υπαναχώρηση από δανειακές συμβάσεις –σε εκείνη την περίπτωση, λόγω πλήρους εναρμόνισης, δεν προβλέπεται απόδοση των ωφελημάτων (πρβλ., ΔΕΕ, απόφαση της 4ης Ιουνίου 2020, C-301/18, ECLI:EU:C:2020:427).

Πρέπει να επιτυγχάνεται δίκαιη και εύλογη ισορροπία μεταξύ των εννόμων συμφερόντων των ασφαλισμένων, των συμφερόντων της ασφαλιστικής κοινότητας και των εννόμων συμφερόντων των ασφαλιστών καθώς και του κλάδου των ασφαλίσεων. Πρέπει να εξακριβωθεί αν τούτο έχει επιτευχθεί στη Γερμανία όσον αφορά την απόδοση των ωφελημάτων.

β) Σύμφωνα με πάγια νομολογία του Bundesgerichtshof (Ανωτάτου Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου, Γερμανία), ο αντισυμβαλλόμενος φέρει το βάρος επίκλησης και απόδειξης προκειμένου να ζητήσει την απόδοση των ωφελημάτων που επετεύχθησαν πράγματι από τις εισφορές του. Συναφώς, ο αντισυμβαλλόμενος πρέπει να επικαλεσθεί βασίμως και, εάν χρειασθεί, να αποδείξει την ύπαρξη και το ύψος των ωφελημάτων που πράγματι αντλήθηκαν. Στην περίπτωση αυτή, ο αντισυμβαλλόμενος πρέπει να αναφερθεί στη συγκεκριμένη κατάσταση των κερδών του εναγομένου ασφαλιστή (συνοπτικά BGH, απόφαση της 29ης Απριλίου 2020 - IV ZR 5/19, ECLI:DE:BGH:2020:290420UIVZR5.19.0, σκέψη 16).

Με την πάροδο των ετών, το Bundesgerichtshof (Ανώτατο Ομοσπονδιακό Δικαστήριο) απέρριψε διάφορους τρόπους υπολογισμού, καθώς και μεθόδους τις οποίες χρησιμοποίησαν καταναλωτές που άσκησαν αγωγή ζητώντας τον αυτοτελή υπολογισμό των αποδοτέων ωφελημάτων.

Τα κριτήρια που τέθηκαν από τη γερμανική νομολογία απαιτούν από τον αντισυμβαλλόμενο ολοκληρωμένη έρευνα και εκτεταμένη έκθεση πραγματικών περιστατικών. Συγκεκριμένα, ο καταναλωτής οφείλει να υπολογίσει, βάσει των ενημερωτικών σημειωμάτων του ασφαλιστή ή βάσει δημοσίως προσβάσιμων πηγών, καθώς και βάσει δημοσιευμένων οικονομικών καταστάσεων του ασφαλιστή, την κατάσταση των κερδών του και, παραδείγματος χάριν, τα κεφαλαιακά κέρδη του και το performance του κεφαλαίου και να στηρίξει την αγωγή του επ' αυτών (πρβλ. BGH, απόφαση της 11ης Νοεμβρίου 2015 - IV ZR 513/14, σκέψη 50; Thüringer Oberlandesgericht (εφετείο Θουριγγίας), απόφαση της 31ης Ιουλίου 2020 - 4 U 1245/19, σκέψεις 67 επ.). Αυτό είναι πολλές φορές καταφανώς πάνω από τις δυνάμεις του αντισυμβαλλομένου. Υπάρχουν υπόνοιες ότι για τον λόγο αυτόν δεν ασκούν τα δικαιώματά τους.

Επομένως, υπάρχουν σημαντικές αμφιβολίες ως προς τη συμβατότητα της εν λόγω νομικής πρακτικής με την αρχή της αποτελεσματικότητας (πρβλ., σχετικά με το βάρος απόδειξης όσον αφορά τις καταχρηστικές ρήτρες, ΔΕΕ, απόφαση της

10ης Ιουνίου 2021, C-776/19 έως C-782/19, ECLI:EU:C:2021:470). Είναι πιθανό να δυσχεραίνεται υπερβολικά η άσκηση των δικαιωμάτων που παρέχονται στον αντισυμβαλλόμενο από τις οδηγίες για την προστασία των καταναλωτών, ιδίως στον τομέα της ασφάλειας ζωής, εάν το βάρος επίκλησης και απόδειξης σχετικά με τα ωφελήματα επιρρίπτεται στον αντισυμβαλλόμενο.

Σε περίπτωση κατά την οποία ο καταναλωτής ή εν γένει ο φορέας του δικαιώματος δεν είναι σε θέση να παράσχει αποδεικτικά στοιχεία, επειδή οι σχετικές πληροφορίες δεν είναι ή είναι μόνο με δυσκολία προσβάσιμες από αυτόν, η αρχή της αποτελεσματικότητας στο πλαίσιο του δικαίου της Ένωσης συνεπάγεται, εν πάση περιπτώσει, ελάφρυνση του βάρους απόδειξης που φτάνει μέχρι και σε αντιστροφή του (βλ. επίσης ΔΕΕ, απόφαση της 4ης Ιουνίου 2015, C-497/13, ECLI:EU:C:2015:357). Οι κλασικοί μηχανισμοί του αστικού δικονομικού δικαίου, οι οποίοι βασίζονται στην τυπική ισότητα των διαδίκων και στην αρχή *actori incumbit probatio*, αποδεικνύονται ανεπαρκείς εν προκειμένω για την αποτελεσματική και επιτυχή αναγνώριση των δικαιωμάτων του καταναλωτή. Τέλος, δεν πρέπει να παραγνωρισθεί ότι με την υπαναχώρηση ο καταναλωτής ασκεί ένα δικαίωμα το οποίο προϋποθέτει αθέτηση συμβατικής υποχρέωσης εκ μέρους του ασφαλιστή με τον οποίο συναλλάχθηκε. Ως εκ τούτου, θα μπορούσε επίσης να τεθεί ζήτημα επιβολής κυρώσεων.

γ) Εάν ο καταναλωτής φέρει παρά ταύτα το βάρος επίκλησης και απόδειξης, έχει στην περίπτωση αυτή –ως αντιστάθμισμα– το δικαίωμα να ζητήσει πληροφορίες ή άλλες διευκολύνσεις από τον ασφαλιστή;

Σύμφωνα με γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης, τα αποδεικτικά στοιχεία –υπό την έννοια του *disclosure*– πρέπει να γνωστοποιούνται από τον αντίδικο. Αυτό ισχύει, για παράδειγμα, στο δίκαιο περί συμπράξεων ή στο δίκαιο της διανοητικής ιδιοκτησίας (βλ. επίσης άρθρο 18 της οδηγίας (ΕΕ) 2020/1828 σχετικά με τις αντιπροσωπευτικές αγωγές για την προστασία των συλλογικών συμφερόντων των καταναλωτών).

Το δικαίωμα του αντισυμβαλλομένου να ζητήσει πληροφορίες από τον ασφαλιστή θα μπορούσε να απορρέει από το άρθρο 31, παράγραφος 1, και από το παράρτημα της τρίτης οδηγίας σχετικά με την ασφάλεια ζωής. Η γενική εισαγγελέας E. Sharpston είχε την άποψη ότι, σε περίπτωση ασφάλειας ζωής που συνδέεται με επενδυτικά κεφάλαια, το ύψος της οποίας εξαρτάται από τη χρησιμοποίηση των ασφαλιστρών από τον ασφαλιστή, ο ασφαλιστής υποχρεούται να γνωστοποιήσει στον αντισυμβαλλόμενο πριν από τη σύναψη της σύμβασης, προκειμένου να λάβει καλύτερη απόφαση –όσον αφορά τις τροποποιήσεις της σύμβασης ακόμη και κατά τη διάρκειά της– για ποιους σκοπούς θα χρησιμοποιηθούν τα ασφάλιστρά του σε απόλυτα ποσά ή σε ποσοστά. Ο αντισυμβαλλόμενος θα πρέπει τουλάχιστον να ενημερωθεί ως προς τα κρίσιμα κριτήρια (προτάσεις της 12ης Απριλίου 2014, C-51/13, ECLI:EU:C:2014:1921).

Εάν ο ασφαλιστής, ήδη πριν τη σύναψη της σύμβασης –στο μέτρο του δυνατού– υποχρεούται να παρέχει πληροφορίες σχετικά με τη συγκεκριμένη χρησιμοποίηση

των καταβληθέντων ασφαλιστρών σε απόλυτους αριθμούς ή σε ποσοστά, θα μπορούσε, ακόμη περισσότερο μετά τη σύναψη της σύμβασης, εάν πράγματι αντλήθηκαν ωφελήματα από το ποσό αυτό των ασφαλιστρών, να υποχρεούται να παρέχει πληροφορίες σχετικά με τη συγκεκριμένη χρησιμοποίηση των ασφαλιστρών προκειμένου να καταστεί δυνατή η αναδρομική λύση του συνόλου της ασφαλιστικής σύμβασης.

2. Επί του δευτέρου και τρίτου προδικαστικού ερωτήματος

Όταν λόγω της έλλειψης ενημέρωσης ή του γεγονότος ότι η ενημέρωση ήταν ανακριβής ή ότι οι πληροφορίες οι οποίες αφορούν καταναλωτές και απαιτούνται από το δίκαιο της Ένωσης δεν γνωστοποιήθηκαν παρέχεται δικαίωμα υπαναχώρησης, οι ασφαλιστές και τα δικαστήρια στη Γερμανία βασίζονται σε πολλές περιπτώσεις στις έννοιες της **αποδυνάμωσης ή της καταχρηστικής άσκησης δικαιώματος** για να απορρίψουν αίτημα αναδρομικής λύσης της σύμβασης ή αξίωση αποζημίωσης λόγω ανακριβούς ενημέρωσης [παραλειπόμενα] [παραπομπή στη θεωρία].

Το Bundesgerichtshof (Ανώτατο Ομοσπονδιακό Δικαστήριο) εκτιμά ότι ακόμη και σε περίπτωση έλλειψης ενημέρωσης, κυρίως όμως σε περίπτωση ανακριβούς ενημέρωσης περί του δικαιώματος υπαναχώρησης, η άσκηση του δικαιώματος υπαναχώρησης δεν είναι δυνατή όταν τα πραγματικά περιστατικά της υπό κρίση περίπτωσης είναι ιδιαιτέρως σοβαρά (βλ., προσφάτως BGH, διάταξη της 8ης Σεπτεμβρίου 2021 – IV ZR 133/20, ECLI:DE:BGH:2021:080921BIVZR133.20.0, σκέψη 17· βλ., επίσης, BGH, απόφαση της 10ης Φεβρουαρίου 2021 – IV ZR 32/20, ECLI:DE:BGH:2021:100221UIVZR32.20.0, σκέψεις 17 επ.). Το ίδιο ισχύει και σε περίπτωση ελλিপών ή ανακριβών πληροφοριών οι οποίες αφορούν καταναλωτές. Τα δικαστήρια ουσίας δέχονται τη συνδρομή τέτοιας εξαιρετικής περίπτωσης με αρκετά μεγάλη ευκολία.

Το Bundesgerichtshof (Ανώτατο Ομοσπονδιακό Δικαστήριο) φαίνεται ότι θεωρεί επαρκές η συμπεριφορά του αντισυμβαλλομένου να είναι αντικειμενικά αντιφατική: ο αντισυμβαλλόμενος αφήνει την προθεσμία υπαναχώρησης που του χορηγήθηκε και του γνωστοποιήθηκε κατά τη σύναψη της σύμβασης να παρέλθει και καταβάλλει κανονικά τα συμφωνηθέντα ασφάλιστρα. Μέσω της συμπεριφοράς αυτής, η οποία δικαιολογείται από το δικό του συμφέρον και εξακολουθεί να υφίσταται επί μακρό χρονικό διάστημα, ο αντισυμβαλλόμενος περιέρχεται σε αντίφαση εάν αργότερα ισχυρίζεται ότι δεν υπήρξε ποτέ σύμβαση και απαιτεί την επιστροφή των εισφορών του από την ασφαλιστική εταιρία, η οποία ευλόγως πίστευε ότι της σύμβαση ήταν υποστατή. Σε κάθε περίπτωση, για την ένσταση της καταχρηστικής άσκησης δικαιώματος, δεν απαιτούνται ούτε ανέντιμες προθέσεις ούτε υπαιτιότητα εκ μέρους του αντισυμβαλλομένου. Η συμπεριφορά του φορέα του δικαιώματος πρέπει να έχει δημιουργήσει στον αντίδικο την –αντιληπτή από αυτόν και άξια προστασίας– εμπιστοσύνη σε ορισμένη πραγματική ή νομική κατάσταση.

Εντούτοις, η εν λόγω αναφορά του Bundesgerichtshof (Ανωτάτου Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου) στην αρχή της καλής πίστης, ήτοι στο άρθρο 242 του BGB, φαίνεται προβληματική υπό το πρίσμα του –δεσμευτικού και υπερέχοντος– δικαίου της Ένωσης και της σχετικής νομολογίας του Δικαστηρίου στο Λουξεμβούργο [παραλειπόμενα] [παραπομπή στη θεωρία].

Επομένως, η ένσταση της καταχρηστικής άσκησης δικαιώματος υπόκειται σε στενά όρια και χρήζει ειδικής αιτιολόγησης. Το Δικαστήριο απαιτεί, κατά πάγια νομολογία, να συντρέχει κατά κανόνα ένα υποκειμενικό στοιχείο για να διαγνωσθεί η καταχρηστική άσκηση δικαιώματος (πρβλ. σχετικά με προθεσμίες παραγραφής, ΔΕΕ, απόφαση της 10ης Ιουνίου 2021, C-776/19 έως C-782/19, ECLI:EU:C:2021:470, σκέψη 46· βλ. περαιτέρω, ΔΕΕ, απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2019, C-355/18 έως C-357/18 και C-479/18, ECLI:EU:C:2019:1123, σκέψεις 69 επ· βλ., επίσης, ΔΕΕ, απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2013, C-209/12, EU:C:2013:864, σκέψη 27).

Επομένως, ο καταναλωτής πρέπει να γνωρίζει τα δικαιώματά του, πράγμα που δεν συνέβη εν προκειμένω. Προς το συμφέρον της προστασίας των καταναλωτών, δεν είναι δυνατός ο περιορισμός των δικαιωμάτων τους (πρβλ. ΔΕΕ, απόφαση της 9ης Σεπτεμβρίου 2021, C-33/20, C-155/20 και C-187/20, ECLI:EU:C:2021:736).

Η προσέγγιση αυτή που στηρίζεται στην προστασία του καταναλωτή επιρρωννύεται επίσης από το άρθρο 38 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, το οποίο, αν μη τι άλλο, χρήζει συνεκτίμησης εν προκειμένω. Στο άρθρο 38 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων καθιερώνεται η αρχή ότι η πολιτική της Ένωσης διασφαλίζει υψηλό επίπεδο προστασίας του καταναλωτή. Από την αρχή αυτή απορρέει μια απαίτηση βέλτιστης δυνατής προστασίας. Η υπό κρίση περίπτωση εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων –ως supreme law of the land και living instrument–, δηλαδή δεσμεύει την Ευρωπαϊκή Ένωση καθώς και τα κράτη μέλη της και συνεπάγεται υποχρεώσεις γι' αυτά (άρθρο 51, παράγραφος 1, ΧΘΔ). Η δυνατότητα εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης –εν προκειμένω του ασφαλιστικού δικαίου που έχει θεσπισθεί σε ευρωπαϊκό επίπεδο– περιλαμβάνει και συνεπάγεται τη δυνατότητα εφαρμογής των θεμελιωδών δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται από τον Χάρτη (απόφαση της 26ης Φεβρουαρίου 2013, C-617/10, ECLI:EU:C:2013:105, σκέψη 21).

Επιπλέον, η πρόσφατη νομολογία του Δικαστηρίου σχετικά με την αποδυνάμωση και την καταχρηστική άσκηση δικαιώματος σε περίπτωση υπαναχώρησης από συμβάσεις καταναλωτικών δανείων θα μπορούσε να τύχει εφαρμογής ως προς τις βασικές θέσεις της στο ασφαλιστικό δίκαιο (βλ., αναλυτικώς, ΔΕΕ, απόφαση της 9ης Σεπτεμβρίου 2021, C-33/20, C-155/20 και C-187/20, ECLI:EU:C:2021:736).

Το Δικαστήριο έκρινε ότι απαγορεύεται σε πιστωτικό φορέα να αντιτάσσει την ένσταση της αποδυνάμωσης δικαιώματος στην άσκηση του δικαιώματος υπαναχώρησης εκ μέρους καταναλωτή, σε περίπτωση κατά την οποία υποχρεωτική, κατά τη σχετική οδηγία, γνωστοποίηση ούτε περιλαμβάνεται στη

σύμβαση πίστωσης ούτε κοινοποιήθηκε προσηκόντως εκ των υστέρων, ανεξαρτήτως του αν ο καταναλωτής γνώριζε περί του δικαιώματος υπαναχώρησης, χωρίς να είναι υπεύθυνος για την άγνοια αυτή. Το ίδιο ισχύει και όσον αφορά την επίκληση της καταχρηστικής άσκησης δικαιώματος.

Δεν φαίνεται να υπάρχει κανένας πειστικός λόγος για τον οποίο η εν λόγω νομολογία δεν θα πρέπει να εφαρμόζεται και στο ασφαλιστικό δίκαιο.

Τέλος, γίνεται αναφορά στην παρεμφερή αίτηση προδικαστικής αποφάσεως του Landgericht Erfurt (πρωτοδικείου Ερφούρτης) της 30ής Δεκεμβρίου 2021 ([παραλειπόμενα] C-2/22) –σχετικά με το σύστημα της παράδοσης του ασφαλιστηρίου συμβολαίου καθώς και τα ζητήματα της αποδυνάμωσης και της καταχρηστικής άσκησης δικαιώματος.

[παραλειπόμενα]